

Universitatea Babeș-Bolyai
Facultatea de Științe Economice și
Gestiunea Afacerilor

TEZĂ DE DOCTORAT

REZUMAT

PERFORMANȚA SISTEMULUI BANCAR DIN ROMÂNIA.
IMPACTUL INTEGRĂRII EUROPENE

Conducător de doctorat:
Prof. univ. dr. Ioan I. TRENCA

Doctorand:
Mihail-Dragoș BOLOCAN

CLUJ – NAPOCA, 2011

Cuprinsul rezumatului tezei de doctorat

1. Structura tezei de doctorat
2. Motivația și importanța cercetării științifice
3. Metodologia cercetării științifice
4. Sinteza capitolelor cuprinse în teza de doctorat
5. Concluzii și propuneri
6. Referințe bibliografice selective

Cuvinte cheie: performanță bancară, sistem bancar, integrare europeană, instituție bancară, portofoliu de credite, provizioane, scoring, managementul riscului, Acordul Internațional de Convergență și Adecvare a Capitalului (Acordul Basel II), risc de credit, probabilitate de nerambursare.

1. Structura tezei de doctorat

CAPITOLUL I

PERFORMANȚA ȘI RISCUL ÎN ACTIVITATEA BANCARĂ. ABORDĂRI TEORETICO - METODOLOGICE

1.1 Performanța și riscul în băncile comerciale - abordări teoretico – metodologice actuale

1.2 Acordul Basel II – noi cerințe privind performanța și riscul în activitatea bancară

1.2.1 Identificarea și evaluarea riscului bancar

1.2.2 Factori de impact în administrarea riscului bancar

1.2.3 Acordul Basel II – noile cerințe privind managementul performanței și riscului în activitatea bancară

1.3 Aprecieri privind performanța și riscul în sistemului bancar din România

1.3.1 Tranziția sistemului bancar românesc de la hipercentralism la economia bancară bazată pe competiție

1.3.2 Evaluări privind performanța și riscul în sistemul bancar din România

1.4 Performarea în bankingul modern – obiectiv al politicilor de management instituțional

CAPITOLUL II

MANAGEMENTUL PERFORMANȚEI ȘI RISCULUI ÎN BĂNCI. IMPACTUL GLOBALIZĂRII ȘI INTEGRĂRII EUROPENE ÎN BANKING

2.1. Globalizarea și integrarea europeană în banking – noile cerințe privind managementul performanței și riscului în bănci

2.1.1 Practici utile și politici de management aplicate în bănci în contextul globalizării și integrării europene

2.1.2 Mutații pe piața bancară românească în contextul globalizării și integrării europene în banking

2.2. Restructurare, supraveghere, dezvoltare durabilă, responsabilitate și provocări - efecte globalizării și integrării europene în banking

- 2.2.1 Restructurarea sistemului bancar, necesitate, realizări, avantaje și limite
 - 2.2.2 Restructurarea privind supravegherea bancară din România - conformitatea cu cerințele europene
 - 2.2.3 Dezvoltarea durabilă în băncile din România - responsabilitate și provocare
- 2.3. Managementul performanței sistemului bancar din România, obiective, realizări și perspective
- 2.3.1 Factori de impact asupra integrării sistemului bancar din România în mediul european
 - 2.3.2 Comportamentul financiar performant în bănci - relația „venit – profit - risc” suport al managementului bancar modern

CAPITOLUL III

PERFORMANȚA ȘI RISCUL ÎN BĂNCI - OBIECTIV FUNDAMENTAL AL SUPRAVEGHERII PRUDENȚEI BANCARE

- 3.1 Rolul și importanța sistemului de supraveghere a prudenței bancare din România
- 3.1.1 Supravegherea prudenței bancare în România – cerințe, principii, obiective, modalități de realizare
 - 3.1.2 Importanța și rolul instrumentelor de sprijin în administrarea riscului bancar
- 3.2 Metode și tehnici folosite în procesul supraveglierii bancare din România privind performanța și riscul în bănci
- 3.2.1 Sistemul de rating bancar CAAMPL, esență, avantaje și limite
- 3.3 Metode și tehnici folosite în procesul supraveglierii prudențiale din România privind riscul de credit
- 3.3.1 Supravegherea “off-site” și “on - site”, privind riscul de credit
 - 3.3.2 Posibilități de perfecționare ale sistemului CAAMPL privind performanța și riscul de credit
- 3.4 Responsabilitatea instituției bancare privind metodele și tehnicile folosite în gestionarea riscului de credit, ce decurge din supravegherea prudenței bancare

CAPITOLUL IV

MANAGEMENTUL RISCULUI DE CREDIT ÎN INSTITUȚIA BANCARĂ. EVALUĂRI CANTITATIVE ȘI CALITATIVE DIN PERSPECTIVA SUPRAVEGHERII PRUDENȚEI BANCARE

- 4.1 Factori generatori de risc ai portofoliului de credite – o analiză cantitativă și calitativă
- 4.2 Posibilități de perfecționare ale metodelor microprudențiale și macroprudențiale privind riscul de credit
- 4.3 Sistemul de raportări FINREP și COREP instrument util al procesului de monitorizare a riscului de credit
- 4.5 Analiza performanței și riscului creditării din România din perspectiva integrării europene (perioada 2000 – 2010)

CAPITOLUL V

MANAGEMENTUL PERFORMANȚEI ȘI RISCULUI DIN PERSPECTIVA CERINȚELOR ADERĂRII LA ZONA EURO

- 5.1 Aderarea la zona Euro - responsabilitate și provocare pentru băncile din România
- 5.2 Politici instituționale ale băncilor comerciale privind aderarea la zona Euro
- 5.3 Responsabilități ale băncilor din România privind integrarea în sistemul European de Plăți Electronice

CONCLUZII

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

LISTA ABREVIERILOR

LISTA TABELELOR, FIGURILOR ȘI GRAFICELOR

LISTA ANEXELOR

ANEXE

2. Motivația și importanța cercetării științifice

Globalizarea este o realitate obiectivă pentru România, un proces la care țara noastră trebuie să se alinieze căci, tendința de globalizare prin integrare este una reală. Aderarea la Uniunea Europeană reprezintă un pas strategic fundamental, iar problema reformei instituționale de reglementare și supraveghere financiară atât la nivelul Uniunii Europene cât și pentru țara noastră ca parte integrantă a Uniunii Europene, este una de mare actualitate.

Când vorbesc de performanță, ca un ansamblu de acțiuni, re-active sau pro-active, în vederea atingerii unor obiective sau limitare a unor disfuncționalități am să folosesc termenul de *performare*. Astfel, performarea este judecată din prisma încadrării sub un prag critic de alarmare după care se poate concretiza o pierdere sau o evoluție negativă pentru bunul mers al băncii sau al sistemului bancar ca întreg. Performarea poate fi înțeleasă din două perspective:

- o perspectivă individuală, singulară, raportată la indicatori prestabiliți;
- a doua perspectivă colectivă, mult mai complexă ce reprezintă un cumul de acțiuni structurale, legislative ce concură la bunul mers al întregului sistem.

Pentru a reuși crearea unei analize macro-prudențiale sănătoase trebuie pornit de la înțelegerea “celulei de bază”, a analizei micro-prudențiale, parte integrantă a cadrului metodologic de monitorizare a riscului bancar, adică riscul aferent activității de creditare. Riscul de credit rămâne preocuparea majoră din perspectiva stabilității bancare, dat fiind modul complex în care acesta este generat, incluzând transferarea de către instituțiile de credit contrapartidelor lor (persoane juridice) a riscului aferent ratei de schimb (în cazul creditelor în valută, prin deprecierea monedei naționale) și a celui aferent ratei de dobândă (în cazul creditelor în lei, cu dobândă în creștere). Transferul celor două riscuri menționate are implicații negative semnificative asupra performanțelor clienților, și implicit asupra capacității lor de a rambursa creditele, în condițiile economice actuale.

Ca parte integrantă a sistemului bancar, orice bancă în sens individual și orice sistem bancar, în sens colectiv, își asumă riscuri atunci când acordă credite și, în mod cert, toate băncile înregistrează pierderi la nivelul portofoliului de credite, atunci când unii debitori nu își onorează obligațiile. Oricare ar fi însă nivelul riscurilor asumate, pierderile portofoliului de credite pot fi minimizeze dacă operațiunile de creditare sunt organizate și gestionate cu profesionalism. În permanență trebuie să existe un echilibru între riscul nerambursării și profitul aferent portofoliului de credite (raportul performanță-risc), ceea ce va certifica existența unui management sănătos prestat de bancă în domeniul creditării cliențele sale și o evoluție corespunzătoare a băncii pe piața bancară națională și internațională.

Modificările în plan financiar-instituțional, dintre care se pot menționa: liberalizarea fluxurilor de capital, întărirea concurenței între instituțiile financiar-bancare și creșterea volumului de tranzacții, mai ales a celor speculative, au contribuit la o sporire a instabilității în plan financiar. Această instabilitate a generat consecințe pe două planuri diferite: în primul rând, ea a condus la o dezvoltare a riscului de creditare și în al doilea rând a determinat preocupări în sfera managementului acestui tip de risc prin apariția, extinderea și chiar generalizarea unor tehnici performante de evaluare și protecție la riscul de creditare.

Deși a avut loc o diversificare a riscurilor prezente în activitatea unei bănci, la noi în țară, cum ar fi riscul operațional, juridic, riscul sistemic, preponderent a rămas riscul asociat activităților de creditare, acesta fiind un risc primar al băncilor în dezvoltare. Ca urmare, performarea unei bănci poate fi judecată din prisma identificării, asumării și administrării acestui tip de risc.

Toate aceste condiții de operare au mărit vulnerabilitatea băncilor la șocuri negative succesive și au dus la creșterea, pretutindeni în lume, a numărului falimentelor bancare. Pentru a supraviețui și pentru a prospera, băncile au asimilat noi instrumente și tehnici de gestiune a riscurilor.

Prezenta teză de doctorat dorește să surprindă ambele valențe ale înțelegerii performării sistemului bancar din România, pe de o parte la nivel macro prin analiza evoluției sistemului bancar în contextul integrării europene sub aspectul evoluției creditării, a legislației, iar pe de altă parte, având alocată mare majoritate a cercetării practice, performarea instituțiilor bancare iar mai exact îmbunătățirea monitorizării riscului de default.

Demersul științific dorește să pună accentul pe îmbunătățirea mijloacelor actuale de monitorizare a probabilității de default la nivelul instituțiilor bancare folosind pe de o parte informații provenite de la instituțiile bancare iar pe de altă parte informații la nivel agregat provenite din raportări standardizate. De asemenea doresc să surprind importanța luării în analiza micro a elementelor macro-economice, elemente ce au un impact hotărâtor în alegerea strategiei viitoare de business pentru fiecare bancă.

Înțelegerea performanței ca un proces complex de lungă durată când se referă la un sistem bancar (performare) reprezintă de asemenea unul dintre obiectivele cercetării.

3. Metodologia cercetării științifice

Accentuând necesitatea deschiderii opticii în ceea ce privește necesitatea înțelegerii evenimentelor prezente dar cu puternice ancorări în trecut vor fi folosite pe parcursul acestei lucrări atât aspecte teoretice cât și practice, analize cantitative și calitative, singurul scop declarat fiind un plus real minim în vederea îmbunătățirii mijloacelor de performare pentru bănci ca parte integrantă a sistemului bancar care de mult nu mai este românesc ci, sistem bancar din România.

După cum am spus, elementul central îl reprezintă îmbunătățirea instrumentelor de evaluare a riscului generat de activitatea instituțiilor de credit potrivit actualului statut de membru al Uniunii Europene, dar și a cerințelor acordului Basel II, pe baza cărora autoritățile competente pot selecta măsurile optime pentru prevenirea apariției unei eventuale crize bancare în România. În acest sens, am folosit elemente relevante din sfera analizei micro-prudențiale, iar în final am încercat să continui această analiză microprudențială în contextul analizei macro-prudențiale, folosindu-mă de instrumentele de raportare FINREP și COREP.

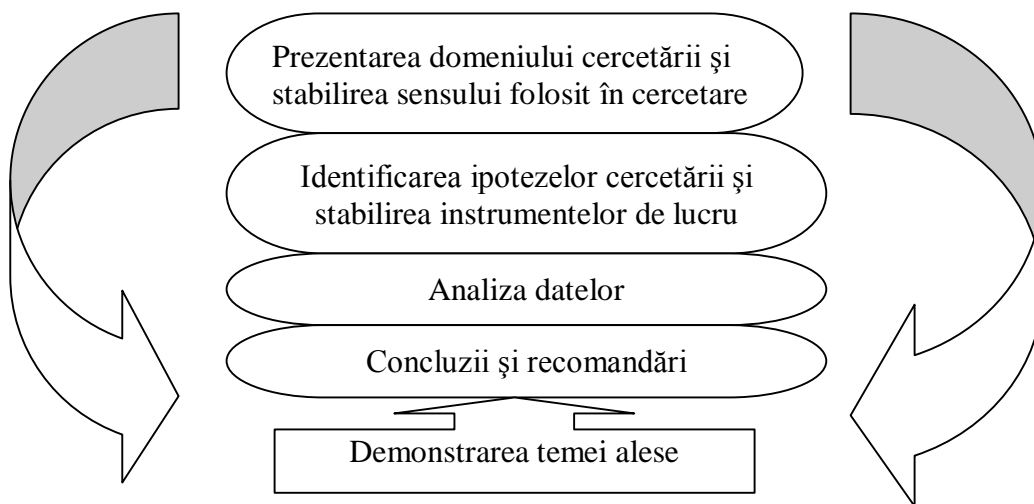
Procesul de selectare, dezvoltare și implementare a instrumentelor specifice a pornit de la necesitățile actuale, vulnerabilitățile prezente și anticipate ale sistemului bancar românesc constituind *ipoteza* de la care s-a început demersul științific. Ceea ce se dorește a se demonstra este faptul că odată cu dezvoltarea sistemului bancar complexitatea instrumentelor de monitorizare a riscurilor trebuie să ”țină pasul” cu schimbările întâlnite. De asemenea se dorește înțelegerea termenului de *performanță* în sensul de *performare*, proces continuu, ce trebuie urmărit în dinamică și nu static. În vederea demonstrării ipotezei formulate, prezenta cercetare conține pe de o parte un studiu de caz ce conține informații de nivel micro, informații ce reprezintă o instituție bancară, iar pe de altă parte un studiu de caz cu informații agregat.

O notă de originalitate a prezentei lucrări o reprezintă încercarea de a surprinde în analiza logistică, pe lângă performanța financiară idiosincratică a firmelor, și șocurile agregate

negative la nivel de sectoare economice. Având în vedere complexitatea ridicată a majorității acestor demersuri au fost folosite diferite instrumente, fiind utilizată disponibilitatea statistică a datelor necesare ca și criteriu suplimentar în alegerea soluției tehnice corespunzătoare procesului descris anterior.

Astfel a fost folosit un model logit, atractivitatea acestui tip de regresii este dată de faptul că estimarea unor valori discrete (de tip 0-1, companie sănătoasă -companie în default), rezultă într-o măsură de tip continuu și mărginit (de exemplu în intervalul (0,1)) care poate fi interpretat ca probabilitatea ca o companie să aparțină unei categorii sau alteia pe baza unor variabile explicative X_i care o caracterizează. Modelele logit și probit sunt modele non-liniare care se recomandă a fi utilizate în cazul în care variabila dependentă este binară (sau în general discretă). Un model liniar, deși mai ușor de estimat și interpretat din punct de vedere al coeficienților, are dezavantajul că valorile estimate pentru variabila dependentă nu sunt neaparat în intervalul [0,1], ceea ce îngreunează foarte mult interpretarea generală a rezultatelor. Nu este cazul modelelor logit și probit care prin definiție dau valori estimate pentru variabila dependentă în intervalul [0,1], acestea având interpretare clară de probabilitate. Din moment ce suntem interesați de estimarea PD, modelul logit apare ca și un candidat natural spre a fi folosit. Intre rezultatele modelului logit și probit nu există decât mici diferențe cantitative, în nici un caz calitative.

O reprezentare schematică a demersului cercetării se regăsește mai jos:

În urma demersurilor efectuate *am demonstrat* faptul că există o serie de factori de risc de nivel macro-economic ce pot avea un impact semnificativ asupra performanței unei instituții bancare, cu implicații directe asupra calității portofoliului de credite al unei bănci, al profitabilității și capitalizării acesteia și de ce nu al întregului sistem bancar. De asemenea s-a arătat faptul că analiza informațiilor agregat provenite din raportări standardizate la nivel european, grup bancar, poate preveni un risc sistemic. De asemenea analizele cantitative și calitative au demonstrat faptul că, la nivelul sistemului bancar, performarea este evidențiată pe parcursul a mai multor ani, fiind un proces dinamic ancorat în trecut dar marcat de viitoare cerințe și necesități viitoare.

4. Sinteza capitolelor cuprinse în teza de doctorat

Sinteza capitolului I

PERFORMANȚA ȘI RISCUL ÎN ACTIVITATEA BANCARĂ. ABORDĂRI TEORETICO - METODOLOGICE

Acest capitol se remarcă printr-o succintă și actuală prezentare a abordărilor teoretico – metodologice privind performanța și riscul în cadrul băncilor comerciale. După ce au fost prezentate aceste abordări, a fost stabilită linia directoare, din perspective căreia se va realiza expunerea tezei privind performanța – performarea sistemului bancar¹ din România.

Astăzi conceptul de *performanță* reprezintă o ipostaziere a intereselor generale, economico-sociale, de care societatea uzitează în vederea îmbunătățirii situației individuale sau colective. În funcție de perioadele la care se face referire, conceptul de performanță îmbracă diferite forme cum ar fi productivitate, adaptabilitate, eficacitate ș.a. (Jianu, I.2006; Wagner, J. 2009; Mironiu, M. 2009).

Conceptul de *performanță* este utilizat din ce în ce mai mult pentru o scară largă de activități iar în funcție de acest lucru este asociat cu reușită, creștere, efort ș.a (Jianu, J., 2007). În ceea ce privește activitatea bancară, performanța este asociată cu crearea unei valori adăugate, un raport optim între cost și beneficii. Fiind impusă de rentabilizarea investițiilor în tehnologii noi, ea a condus implicit la creșterea riscurilor și astfel legătura dintre performanță și risc a devenit indisolubil legată.

¹ Potrivit O.U. G. 99/2006 privind instituțiile de credit și adecvarea capitalului și regulamentele aferente coroborată cu O.U.G. 39/1996 privind înființarea și funcționarea Fondului de Garantare a depozitelor în sistemul bancar, prin „sistem bancar” se înțelege totalitatea instituțiilor de credit de pe teritoriul României, organizații cooperatiste de credit, bănci de economisire și creditare în domeniul locativ, bănci de credit ipotecar, instituții emitente de monedă electronică. În prezenta lucrare va fi folosit termenul de „sistem bancar” în înțelesul categoriei instituțiilor de credit (bănci comerciale).

Conform dicționarului explicativ al limbii române, „performanța” este prezentată sub forma unui rezultat deosebit de bun obținut de cineva sau de ceva (motor, aparat, persoană ș.a.).

Performanța sistemului bancar reflectă eficiența mobilizării și alocării capitalului în ansamblu dar și în particular, în acest scop băncile trebuie să mobilizeze economiile interne, să aloce fonduri pentru investiții care să contribuie la modificările structurale din economie și la creșterea productivității, să faciliteze plățile astfel încât piața să poată opera la costuri scăzute și să găsească corelații cât mai juste între eforturi și efecte, adică eficiență și eficacitate.²

Din punctul meu de vedere performanța, la nivelul sistemului bancar, reprezintă acea stare de fapt caracterizată prin stabilitate decizională, legislativă, monitorizare și coordonare prudențială a „jucătorilor”.

Termenul „performanță” are origine latină (performo, -are, -atum) și în linii mari reprezintă nivelul de realizare a obiectivelor (Marinescu, I. 2004). Deși consider că cel mai apropiat înțeles al termenului de performanță în cadrul acestei lucrări este cel dat de termenul latin „performare”, a da formă întregă unui lucru, prin intermediul unor acțiuni, strategii ce slujesc obiectivelor stabilitate, mixul semantic dintre englezescul „to perform”³ și francezul „performance”⁴ reprezintă întreg procesul întreprins pentru atingerea obiectivelor stabilite. Astfel, în sens strict performanța este rezultatul unei acțiuni iar în sens larg reprezintă un ansamblu de etape logice pentru atingerea obiectivului propus. Cuantificarea unei performanțe nu trebuie să se limiteze la un indicator, la un rezultat, ci la întreg ansamblul acțiunilor întreprinse pentru atingerea obiectivelor propuse.

² În mediul concurențial existent se pune din ce în ce mai mult accent pe *centre de profit* ale instituției bancare, adică o profitabilitate a unităților teritoriale ale băncii.

³ A realiza un lucru cu regularitate, metodă și aplicare.

⁴ Modul în care se ating obiectivele.

Literatura economică definește riscul ca fiind probabilitatea ca rentabilitatea reală viitoare să fie mai mică decât rentabilitate așteptată (Halpern, P. et al. 1994). O altă definiție a riscului este aceea de diferență dintre rezultatul așteptat și rezultatul realizat (Pastre, O. et al. 2007).

Potrivit lui Dimitris N. Corafas riscul reprezintă șansa unui prejudiciu, o pagubă, o pierdere, hazard (Dimitris, N. 2004, 2007). În bănci riscul este expresia cantitativă a producerii unui eveniment generator de pierdere. Probabilitatea pierderii nu este un element pur matematic, el putând fi determinat prin metode statistice și analitice, probabilitatea și intensitatea, mărimea lui sunt date de:

- modalitatea de acoperire a pierderii;
- condițiile pieții;
- complexitatea instrumentelor ce se află în spatele pierderii.

Literatura economică definește riscul ca fiind probabilitatea ca rentabilitatea reală viitoare să fie mai mică decât rentabilitate așteptată (Halpern, P. et al. 1994). O altă definiție a riscului este aceea de diferență dintre rezultatul așteptat și rezultatul realizat (Pastre, O. et al. 2007). Teoria financiară modernă aduce însă nuanțări acestei definiții, considerând că nu trebuie pus semnul de echivalență între probabilitate și risc, „*probabilitatea constituie de fapt unitatea de măsură a riscului și mijloc de cuantificare pentru acesta*”.

Definiția care ilustrează cuprinzător riscul aparține lucrării “Băncile – Mică Enciclopedie” publicată de Editura Expert în 1998, în care autorii (Acad. Costin C. Kirițescu și Dr. Emilian M. Dobrescu) definesc riscul într-o afacere ca “*eveniment viitor și probabil a cărei producere ar putea provoca anumite pierderi*” (Costin C. Chirițescu & Emilian M. Dobrescu, 1998).

Încercând definiția și explicarea riscului bancar în general, Dennis G. Uyemura și Donald R. Deventer, în lucrarea lor “*Financial Risk Management in Banking*” publicată în SUA și Anglia în 1993, pornesc de la ideea că “riscul reprezintă volatilitatea fluxurilor de numerar nete (net cash flows) ale unei unități de afaceri” (Dennis G. Uyemura & Donald

R.Deventa, 1993). Prin unitate de afaceri, în cazul băncilor, putem considera un departament, o sucursală, un produs, întreaga bancă.

Din punct de vedere matematic, definiția de mai sus poate fi formalizată astfel:

$$\sqrt{\sum_{i=1}^n (CF_i - CF_{avg})^2}$$

$$\text{Deviația standard} = \frac{\sqrt{\sum_{i=1}^n (CF_i - CF_{avg})^2}}{n - 1}$$

unde: CF_i = cash flow la perioada i

CF_{avg} = cash flow mediu

- cash flow – exprimă intrările și ieșirile de “cash” și “cash equivalent”;
- cash - cuprinde numerarul și depozitele la vedere;

cash equivalent – cuprinde plasamentele pe termen scurt, investițiile cu grad de transformare înaltă în numerar și care nu sunt supuse devalorizării.

Din punctul meu de vedere performarea în bankingul de astăzi este influențată nu numai de factorii interni ai instituției cât și de contextul economic în care activează. O concurență crescută pe piața în care creditarea masivă impune o capitalizare excesivă, fără a analiza pierderile potențiale poate fi pentru băncile mici care fac un efort considerabil în „a ține pasul” un motiv de neperformare în viitor.

Ne punem o întrebare importantă: Când putem vorbi de ne-performare în cadrul unui sistem bancar? Dacă în raport individual, pentru fiecare instituție în parte sunt stabilite intervale de risc cu praguri maxime și minime în funcție de riscurile asumate ca urmare a unei strategii foarte bine puse la punct, la nivelul unui sistem acest lucru este dificil de cuantificat. Performarea la acest nivel este reprezentată de găsirea unui echilibru între diferitele categorii de acțiuni, generatoare de riscuri, nu de intervale rigid delimitate.

Pe parcursul tezei sunt surprinse aspecte ale performării sistemului bancar din România în contextul integrării europene, atât sub aspectul creditării cât și a evoluției structurii sistemului bancar.

Sinteza capitolul II

MANAGEMENTUL PERFORMANȚEI ȘI RISCULUI ÎN BĂNCI. IMPACTUL GLOBALIZĂRII ȘI INTEGRĂRII EUROPENE ÎN BANKING

Dacă primul capitol reprezintă o introducere și trecere în revistă a principalelor aspecte teoretico-metodologice privin performanța, capitolul doi surprinde impactul integrării europene asupra sistemului bancar din România în general, astfel perspective cercetării se repoziționează din cadrul theoretic în cadrul concret, practic.

Orice societate, orice sistem economico-social tinde să se dezvolte și să facă față provocărilor permanente venite din mediul în care există și care este într-o continuă transformare. Pentru sistemul bancar din România, o țară aflată în plin proces de tranziție, adaptarea la cerințele pieței Uniunii Europe reprezintă o provocare, dar mai ales o necesitate de menținere la un standard de dezvoltare profesională deosebită, pentru a putea face față concurenței. Intrând pe o piață liberă, în care „jocul” este cel al concurenței, băncile trebuie să analizeze foarte bine raportul dintre profiturile ce doresc să le obțină și riscurile asumate, acest raport reliefând eficiența fiecărei bănci ca entitate singulară sau a întregului sistem bancar, ca entitate complexă.

Analiza performanței, a eficienței sistemului bancar din România are o importanță vitală atât din punct de vedere macroeconomic cât și microeconomic (Berger & Mester, 1997). Din perspectiva micro, a băncii, aspectul eficienței este crucial dat fiind de competiția pieței, creșterea performanței fiind oarecum „impusă” de existența băncilor străine într-o țară a Uniunii Europene, aflată în tranziție, impunând îmbunătățiri în domenii cum ar fi reglementările și supravegherea prudențială. Din perspectiva macro, eficiența sistemului bancar are influențe asupra intermedierei financiare și stabilității întregului sistem financiar, atâta timp cât băncile constituie „coloana vertebrală” a piețelor financiare din Uniunea Europeană (Rossi et al., 2005). De aici reiese faptul că îmbunătățirea performanțelor bancare indică o mai bună alocare a resurselor financiare și de aceea o creștere a investițiilor favorizează o creștere a performanțelor instituționale.

Elaborarea unor politici de management a riscurilor reprezintă preocuparea permanentă a managementului unei instituții bancare, aceste politici trebuind să se regăsească la nivelul fiecărei structuri din cadrul băncii prin aplicarea unor instrumente specifice.

Tabelul1 Politici de management a riscului pe nivele de decizie

Nivel de decizie	Direcții	Cuantificare
Centrala băncii	Rentabilitate	ROE, RAROC
	Rating	Agenții de rating
	Lichiditate	Rate de lichiditate
	Valoare de piață	Curs bursier, VaR
	Portofoliu de credite	Benchmark, IRB
Centre de profit	Portofoliu de credite	Echivalent credite
	Evoluția ratei dobânzii	Volatilitate, spread
	Risc de țară	Rating de țară
Debitor	Solvabilitatea debitorului	Credit scoring
	Garanții	Ipotecă, gaj

Sursa: prelucrări autor

O consecință dar și o necesitate, datorate dezvoltării sistemului bancar din România și intrării lui într-o piață concurențială mult mai mare și riscantă, o reprezintă implementarea Acordului Basel II. În cazul României, implementarea Basel II presupune o serie de provocări importante atât pentru instituțiile de credit (ajustarea managementului riscului și a sistemului informatic, pregătirea personalului, obținerea bazelor de date etc.), cât și pentru Banca Națională a României (adaptarea procesului de supraveghere, elaborarea noului cadru de reglementare, pregătirea personalului etc.).

Având în vedere obiectivele propuse ale cercetării s-a insistat asupra modalităților de cuantificare și gestionare aferente riscului de credit, propuse de Acordul Basel II. Astfel, Acordul tratează amplitudinea riscului de credit și oferă bancilor o gamă largă de opțiuni pentru calcularea cerințelor de capital în funcție de tipologiile expunerilor. Trei metode pot fi folosite în acest scop: abordarea standard, abordarea de bază și abordarea avansată utilizând modele interne de rating.

Elementele de noutate introduse sunt:

- promovarea unei sensibilitați mai mari la risc (prin rafinarea categoriilor respective);
- folosirea rating-urilor externe, autoritatea de supraveghere fiind responsabilă cu recunoașterea agențiilor de rating extern pe baza unor criterii calitative ;
- lărgirea sferei instrumentelor și operațiunilor acceptate în scopul diminuării riscului de credit.

Abordările bazate pe modele interne de rating reprezintă elementul de cea mai mare noutate, bazându-se pe teoriile privind evaluarea activelor. Cerințele de capital sunt calculate în funcție de următorii parametri de risc: probabilitatea de nerambursare (*probability of default-PD*), pierderea în caz de nerambursare (*loss given default-LCD*), expunerea față de debitor (*exposure at default-EAD*) și maturitatea expunerii (*maturity-M*) mărimea debitorului (*S*). Băncile care doresc să implementeze această abordare trebuie să obțină aprobarea și validarea modelelor interne din partea instituției de supervizare.

În contextul actual, managementul performanței impune managerilor să cântărească foarte bine compromisurile ce trebuie să le facă, între creșterea economică, randament, și risc. În ultimii ani, băncile au început să adopte din ce în ce mai multe metode inovatoare de calcul a performanței cum ar fi: ajustarea în funcție de randamentul capitalului de risc (RAROC) sau valoarea economică adăugată (EVA).

Obiectivul final al indicatorului RAROC este de a oferi un cadrul unitar de măsurare a performanțelor bancare. De asemenea, acesta poate fi util și în alocarea capitalului (capital budgeting), precum și în stabilirea primelor pentru manageri (recompensarea managerilor).

Evaluarea riscului prin metoda RAROC presupune luarea în considerare a costului mediu al riscului și determinarea randamentului asupra fondurilor proprii, după relația următoare:

$$RAROC = \frac{\text{Venitul.din.exploatare} - \text{prima.de.risc}}{\text{capitalul.total}}$$

Principala limită a acestei metode este luarea în considerare numai a fondurilor proprii reglementate, pentru măsurarea solidității unei bănci.

Metoda **VAR** este utilizată, în prezent, de către toate marile bănci pentru evaluarea riscului de piață, care poate avea mai multe cauze, dintre care: modificarea ratei de dobândă ca urmare a intervențiilor băncilor centrale în activitatea celorlalte bănci. Metoda VAR⁶ permite determinarea nivelului pierderilor pe o perioadă dată și face posibilă evaluarea capitalului, deci a fondurilor proprii necesare acoperirii riscului de pierderi potențiale.

EVA (Economic Added Evaluate) este un instrument modern care determină dacă o afacere a câștigat mai mult decât costul real al capitalului. EVA este un instrument care se concentrează pe maximizarea averii acționarilor, dezvoltat de Stern Stewart & Co. Aplicarea în bănci este relativ nouă acesta a început să fie puse în aplicare în SUA în 1994.

Ca o concluzie la acest capitol putem afirma faptul că, situația actuală din întreaga lume poate și trebuie să fie un mesaj clar pentru orice țară ce dorește să intre, în compania marilor puteri ale Europei, în Uniunea Europeană cu toate implicațiile sociale, economice și financiare. Pentru pretendente, cum este și cazul României, “lecțiile” predate de criză economico-financiară sunt eliminatorii pentru ocuparea unui loc în UE. Aceste lecții trebuie înțelese și asumate pentru ca în viitor astfel de situații să poată fi cât de cât evitate.

⁵ Rezultatul financiar se determina pe baza contului de profit si pierdere, calculul pierderilor asteptate foloseste metode statistice avansate. Un indicator ce poate fi utilizat ca si proxy pentru pierderile asteptate este nivelul provizioanelor constituite (provizioane pentru riscul de credit si alte provizioane).

⁶ Capitalul economic este deteminat de volatilitatea valorii economice a bancii. Din pacate, aceasta reprezinta o variabila greu de cuantificat. In schimb se poate folosi rezultatul financiar al bancii. Astfel, volatilitatea valorii economice a bancii este aproximata cu volatilitatea rezultatului financiar.

Sinteza capitoului III

PERFORMANȚA ȘI RISCUL ÎN BĂNCI - OBIECTIV FUNDAMENTAL AL SUPRAVEGHERII PRUDENȚEI BANCARE

Capitolul trei se concentrează pe mutațiile majore ce au avut loc în ceea ce privește performanța și riscul în bănci din perspectiva supravegherii prudenței bancare.

În contextul implementării în România a principiilor de prudențialitate ale Noului Acord de Capital (Basel II) cu privire la calcularea cerințelor de capital pentru instituțiile de credit, al adoptării Standardelor Internaționale de Raportare Financiară (IFRS) la nivel consolidat, precum și al asigurării convergenței cerințelor de raportare prudențială (COREP) cu cele ale raportării financiare în scopuri de supraveghere (FINREP), s-a impus preluarea în legislația națională a cadrului standardizat de raportare financiară pe bază consolidată (FINREP) emis de Comitetul Supraveghetorilor Bancari Europeni (CEBS). Acesta este destinat instituțiilor de credit ce utilizează standarde contabile de tip IFRS la întocmirea raportărilor financiare consolidate. Armonizarea cadrului intern de reglementare cu propunerile CEBS s-a efectuat prin publicarea Ordinului BNR nr. 6 din anul 2007.

Banca Națională a României și Instituțiile bancare au făcut și fac eforturi în vederea dezvoltării sigure și sănătoase a întregului mecanism de creditare din România, referindu-mă la prezent și viitor dar cu puternice ancorări în trecut, dând dovadă astfel de maturitate în ceea ce privește înțelegerea mecanismelor creditării și gestionării riscului aferent acestei activități. S-a înțeles că este nevoie, de schimbarea principiilor privind supravegherea bancară, ca urmare a dezvoltării și diversificării procesului de creditare din România și anume de trecerea de la supravegherea bancară *tradițională*, contabilă, de verificare a conformității instituțiilor de credit cu cerințele instituite de normele de prudență bancară⁷, la o etapă superioară, calitativă a supravegherii bancare, orientată

⁷ Compliance supervision

către evaluarea riscurilor la care se pot expune instituțiile de credit prin specificul lor, prin apetitul lor pentru risc⁸.

Astfel ca o *cerință* imperativă, datorată dezvoltării și diversificării accentuate a sistemul bancar din România, s-a simțit nevoia formării unor baze de date ca suport pentru participanții pieței bancare și nu numai.

Banca Central Europeană definește stabilitatea financiară ca „o stare în care sistemul financiar – care cuprinde intermediari financiari, piețele și infrastructurile acestora – este capabil să reziste la șocuri și dezechilibre financiare, în procesul de intermediere financiară, care sunt suficient de severe pentru a afecta alocarea de economii în vederea profitabilității” (Crockett & Ferguson, 2003).

Cu certitudine există un număr impresionant de modele pentru gestionarea riscului de credit generat de structura unui portofoliu de credit dar nu acest lucru dorim să-l prezentăm în continuare ci, câteva elemente minime obligatorii ce trebuie să fie îndeplinite în alcătuirea unui model de către instituția de bancară conform Basel II.

În elaborarea modelelor există câteva principii ce trebuie avute în vedere în momentul alcătuirii acestora⁹ (conform recomandărilor Comitetului de la Basel dar și Băncii Naționale):

- a.) instituțiile de credit nu trebuie să uite că responsabilitatea primară în procesul de alcătuire îi revine acesteia;
- b.) modelul trebuie să aibă reale capacități predictive a estimărilor de risc ale unei bănci și examinarea modului în care acestea sunt utilizate în activitățile relevante ale instituției de credit;
- c.) nu există o metodă univesală de elaborare a acestora ci doar elemente minime ce trebuie introduse în model;

⁸ Risk based supervision

⁹ www.bis.org și Banca Națională a României

- d.) trebuie să includă atât elemente calitative cât și elemente cantitative;
- e.) procesul și rezultatele trebuie supuse unor revizuirii independente.

Astfel, într-o primă etapă, instituțiile de credit vor efectua validarea modelelor interne, urmând ca autoritatea de supraveghere să evalueze modul în care a fost efectuată validarea de către bănci.

Pentru gestionarea unui portofoliu de credite există mai multe modele¹⁰, fiecare punând accentul pe diferite aspecte (intrări). Astfel, pe de o parte accentul este pus pe date istorice referitoare la contrapartidă (SD, rating-ul debitorului, incidentele de nerambursare, frecvența ș.a.), dintre acestea menționăm modelul CreditRisk+ sau modelul CreditMetrics, iar pe de altă parte modele de gestiune a portofoliului de credite ce iau în considerare și indicatori macroeconomici (CreditPortfolioView sau PortfolioManager), poziționând astfel contrapartidele într-un context mai realist privind probabilitatea de nerambursare.

Pentru fiecare instituție de credit se recomandă, ca întreaga expunere la risc a creditului să fie monitorizată prin limite și sistem de raportare.

În cele mai cunoscute metodologii de scoring (Dobson, 2001), valoarea riscului de credit este efectuată prin metoda unei ecuații de scoring:

$$Y = w_0 + w_1 X_1 + w_2 X_2 + \dots + w_n X_n,$$

unde:

- X_1, X_2, \dots, X_n – variabile de intrare ale modelului (în cazul în care scoring este destinat de a măsura riscul de credit al unei firme, de regulă aceste variabile reprezintă rapoarte financiare calculate din extrase de cont financiare)

¹⁰ O descriere a alcătuirii modelelor de scoring bazate pe regresia liniară este prezentată de R. A. Johnson, D. W. Wichern, *Applied Multivariate Statistical Analysis*, 2002, Prentice-Hall sau L. C. Thomas, D. B. Edelman, J. N. Cook, *Credit Scoring and Its Applications*, 2002, SIAM

- $w_0, w_1, w_2, \dots, w_n$ – coeficient și constante de interceptare, care descriu ponderea variabilelor particulare ale modelului, așa – numitele *weights* (ponderi)
- Y – numărul care descrie stabilitatea / starea creditului al entității sub verificare și depinde de precizarea modelului Y mai mare, adică o evaluare mai slabă a creditului; cu toate acestea relația poate fi inversă.

În cazul în care o instituție de credit optează pentru un *model logit* avem variabilele explicative independente X_1, X_2, \dots, X_n , cu care vom modela starea entității Y , așa – numitele variabile dependente. În scoringul bazat pe regresie logistică, starea entității Y are următoarea interpretare:

$$Y = P(\text{default} \mid X_1, X_2, \dots, X_n),$$

și astfel Y denotă probabilitatea neîndeplinirii într – o perioadă prelungită începând cu data de raportare la care variabilele X_1, X_2, \dots, X_n , au fost calculate. Printr – o astfel de interpretare Y prin X_1, X_2, \dots, X_n , pe baza regresiei liniare și în consecință încercarea de a construi regresia formulei $Y = w_0 + w_1X_1 + w_2X_2 + \dots + w_nX_n$ întâmpină probleme de natură fundamentală: Y probabil că aparține șirului $[0,1]$, și combinației liniare $Y = w_0 + w_1X_1 + w_2X_2 + \dots + w_nX_n$ pot lua orice valori $(-\infty, \infty)$. Pentru a depăși această problemă, transformarea non – liniară a variabilei Y este alcătuită prin metoda funcției.

$y \mapsto \ln\left[\frac{y}{1-y}\right]$ numit funcția de legătură. Astfel aplicând transformarea alcătuim o

formulă de ecuație:

$$\ln\left[\frac{y}{1-y}\right] = w_0 + w_1X_1 + w_2X_2 + \dots + w_nX_n$$

sau echivalent

$$y = \frac{\exp(w_0 + w_1X_1 + w_2X_2 + \dots + w_nX_n)}{1 + \exp(w_0 + w_1X_1 + w_2X_2 + \dots + w_nX_n)}$$

Expresia $\frac{\exp(a)}{1 + \exp(a)}$ aparține întotdeauna intervalului $(0,1)$ iar problema menționată pentru regresie liniară dispare.

În cazul în care instituția de credit optează pentru *modelul probit*, acesta se bazează pe transformarea metodei funcției $x \mapsto N_{\mu,\sigma}(w_0 + w_1X_1 + \dots + w_nX_n)$ unde $N_{\mu,\sigma}$ este funcția de densitate cumulativă normală.

Dacă se mută procedura de evaluare a coeficienților $w_0, w_1, w_2, \dots, w_n$ a ecuației de scoring, presupunem că avem k observațiile unui vector al unei variabile independente (rapoarte financiare, variabile calculate pe baza istoricului creditelor ale părților concurente) și care corespund valorilor variabilei dependente, care poate lua numai valori de 1 sau 0 (a fost acolo o neîndeplinire sau nu). Introducem următoarele simboluri:

- $\Rightarrow x_{ij}$ – valoarea variabilei X_j în observație i ,
- $\Rightarrow x_i = (x_{1i}, \dots, x_{ni})$ – vectorul valorii variabilei X_1, \dots, X_n în observație i ,
- $\Rightarrow y_i$ – valoarea variabilei dependente în observație i ,
- $\Rightarrow w = (w_0, w_1, \dots, w_n)$ – vectorul coeficienților din ecuația de scoring

Parametri ecuației de scoring sunt evaluați prin maximizarea funcției de probabilitate

$$l(w) = \prod_{i=1}^k \pi(x_i)^{y_i} (1 - \pi(x_i))^{1-y_i}$$

sau echivalent prin maximizarea log a funcției de probabilitate

$$L(w) = \ln(l(w)) = \sum_{i=1}^k \{y_i \ln[\pi(x_i)] + (1 - y_i) \ln[1 - \pi(x_i)]\}$$

Ca o concluzie a celor de mai sus putem spune că este suficient de clar că definirea stabilității financiare nu se poate face cu ajutorul unui indicator sau un instrument matematic/econometric, ci aceasta presupune un analiza unui set de indicatori pe un orizont de timp rezonabil, ținând totdeauna cont de contextul economic în care entitățile își desfășoară activitatea. Astfel putem spune că stabilitatea financiară trebuie definită nu ca atingerea unor praguri de siguranță ci mai degrabă ca depășirea unor praguri critice, generatoare de riscuri sistemice.

Sinteza capitolului IV

MANAGEMENTULUI RISCULUI DE CREDIT ÎN INSTITUȚIA BANCARĂ. EVALUĂRI CANTITATIVE ȘI CALITATIVE DIN PERSPECTIVA SUPRAVEGHERII PRUDENȚEI BANCARE

Acest capitol surprinde partea centrală a demersului paractic al cercetării. Structurat pe două dimensiuni, o dimensiune ce se referă la aspecte de ordin micro și o altă parte ce surprinde analize macro, este etapa în care este demonstrată ipoteza cercetării.

Ca și metodologie, această etapă este dezvoltată pe două dimensiuni. În primul rând presupune analize multifactoriale, specifice modelelor de tip credit scoring, din punct de vedere al tehnicii econometrice se folosește estimarea unui model logit¹¹ (a se vedea Hosmer și Lemeshow (2000) pentru detalii privind aplicațiile regresiei logistice) iar în al doilea rând metodologia presupune, o analiză a modalităților de calcul a provizioanelor debitorilor unei instituții de credit.

Datele folosite în studiul de caz provin dintr-un eșantion aleator al portofoliului de clienți al unei instituții de credit, pentru care sunt disponibile datele bilanțiere la decembrie 2008. De asemenea sunt disponibile date ulterioare lunii decembrie 2008 referitoare la comportamentul firmei ca și client al instituției de credit (ex. serviciul datoriei), împreună cu un set de indicatori financiari standard la decembrie 2008 (solvabilitate, grad de îndatorare, rată curentă, rentabilitate economică) care se calculează pentru fiecare client,

¹¹ Atractivitatea acestui tip de regresii este dată de faptul că estimarea unor valori discrete (de tip 0-1, companie sănătoasă - companie în default), rezultă într-o măsură de tip continuu și mărginit (de exemplu în intervalul (0,1)) care poate fi interpretat ca probabilitatea ca o companie să aparțină unei categorii sau alteia pe baza unor variabile explicative X_i care o caracterizează. Modelele logit și probit sunt modele non-liniare care se recomandă a fi utilizate în cazul în care variabila dependentă este binară (sau în general discretă). Un model liniar, deși mai ușor de estimat și interpretat din punct de vedere al coeficienților, are dezavantajul că valorile estimate pentru variabila dependentă nu sunt neapărat în intervalul [0,1], ceea ce îngreunează foarte mult interpretarea generală a rezultatelor. Nu este cazul modelelor logit și probit care prin definiție dau valori estimate pentru variabila dependentă în intervalul [0,1], acestea având interpretare clară de probabilitate. Din moment ce suntem interesați de estimarea PD, modelul logit apare ca și un candidat natural spre a fi folosit. Intre rezultatele modelului logit și probit nu există decât mici diferențe cantitative, în nici un caz calitative.

în mod obligatoriu conform legii, de către instituția creditoare. Statisticile descriptive ale acestor indicatori sunt prezentate în anexă.

Modelul econometric de tip logit pe baza căruia estimăm probabilitatea de nerambursare a firmelor din eșantionul existent are următoarea formă generală:

$$\log \frac{p}{1-p} = ct + \sum_i \beta_i \cdot \text{Indicator_Microfinanciar}_i + \sum_j \beta_j \cdot \text{Aspect_macroeconomic}_j$$

Rezultatele regresiei logit a variabilei „dummy” ce indică statusul de nerambursare, asupra indicatorilor financiari se observă că variabilele grad de îndatorare și rata curentă (ultima variabilă este indicator al lichidității) nu au influență semnificativă statistic asupra probabilității de nerambursare. În schimb influența solvabilității și calității pieței este semnificativă statistic la 1%, așa cum se poate vedea în tabelul de mai jos.

Tabelul 2 Regresia logit fără a elimina variabilele al căror efect este ne semnificativ din punct de vedere statistic

<i>Indicator serviciul datoriei > 90 zile – variabilă dependentă</i>		
Regresori	Coefficienți	p – value
Constantă***	-1.2394	0.000
Solvabilitate***	-0.0029	0.002
Gradul de îndatorare	-0.0005	0.477
Rata curentă	-2.03E-06	0.831
Calitatea pieței***	-0.2029	0.007
Indicator sector servicii*	0.2858	0.091
No.obs.=975	LR statistic (5 df)=21.023	AIC=0.352
McFadden R-squared=0.059	Probability(LR stat)=0.000	SIC=0.382

Remarcă: *** - semnificativ la 1%, ** - semnificativ la 5%, * - semnificativ la 10%.

Valorile previzionate de către regresia logistică reprezintă probabilitățile de nerambursare pe care le asociez fiecărei firme din portofoliu. Se observă că „rating”-ul firmelor debitoare (care a fost stabilit de către instituția de credit) nu este în relație biunivocă cu probabilitățile de nerambursare estimate. Într-adevăr, intervalele probabilității de nerambursare, estimate pentru fiecare clasă de „rating”, nu sunt disjuncte. Totuși, probabilitatea medie estimată pentru fiecare clasă de credite crește odată cu înrăutățirea

„rating”-ului reprezentat de acea clasă. Mai mult, ordinea este păstrată atât de limitele inferioare, cât și de cele superioare ale intervalelor. Acest lucru ne arată că instituția de credit are un model de „scoring”/„rating” care pune accent pe unii indicatori financiari găsiți semnificativi și de către regresia logistică a prezentei lucrări.

Se observă că o firmă din sectorul de servicii are cu 6,5 puncte procentuale probabilitate de nerambursare mai mare decât o firmă din oricare alt sector, dacă ambele companii sunt caracterizate de aceeași solvabilitate și calitate a pieței. Acest rezultat pare a nu fi deloc surprinzător pentru analiza unui portofoliu de clienți la sfârșitul anului 2008, având în vedere riscul macroeconomic ridicat al sectorului de servicii în raport cu toate celelalte sectoare. Practic, regresia logistică surprinde începutul unui fenomen confirmat mai apoi de evidențele macroeconomice.

Tabelul 3 Efectele marginale ale variabilelor al căror efect este semnificativ din punct de vedere statistic

Variabile	Efect marginal (puncte procentuale)
Solvabilitate	-0,046
Calitatea Pieței	-0,498
Indicator sector servicii	6,531

Sursa: prelucrări ale autorului

Tabelul 4 Distribuția probabilității de nerambursare în interiorul claselor de clasificare

Categorie de clasificare	Probabilități medii	Interval probabilități	
Standard	3,90%	1,10%	16,70%
În observație	4,68%	1,15%	45,10%
Substandard	5,64%	1,33%	51,80%
Îndoielnic	6,80%	1,45%	77,40%

Sursa: prelucrări ale autorului

Probabilitățile de nerambursare estimate pentru clasa „standard”, corectate cu coeficientul de „loss given default”, determină coeficienți de provizionare pozitivi. Practica instituțiilor de credit presupune de multe ori neconstituirea de provizioane pentru firmele

care sunt catalogate ca fiind „standard”.¹² Acest fapt poate constitui o subestimare a riscului de neplată, risc existent chiar și pentru clienții din clasa „standard”. Se poate vedea pe eșantionul nostru cum probabilitatea de nerambursare medie pentru clasa „standard” este în jurul valorii de 4%, cu extreme ce pot ajunge până la 17%. În ceea ce privește clasele de credite „substandard” și „îndoielnic”, regresia logistică asociază valori medii crescătoare ale probabilității de nerambursare, dar mult sub valorile presupuse de către practica instituțiilor de credit¹³. Pentru clasa de credite „în observație”, probabilitatea de nerambursare previzionată de către regresia logistică implică, la un „loss given default” maximal, o valoare a coeficientului de provizionare apropiată de cea impusă de practică, 5%.

Putem trage concluzia că o provizionare bazată pe probabilitățile de nerambursare previzionate de către funcția logistică, presupune o aversiune la risc mai accentuată pentru clasele de credit de bonitate financiară înaltă, respectiv duce la o subestimare a riscului pentru clasele de firme de la nivelul de jos din perspectiva aceleiași bonități. Această observație nu depinde în principiu de un eșantion sau de un portofoliu în particular, știut fiind faptul că regresia logistică supraestimează probabilitățile reale mici și le subestimează pe cele reale mari. Implicațiilor rezultatelor și observațiilor de mai sus sunt discutate în următoarea secțiune.

După ce a fost analizat la nivel micro posibilitatea îmbunătățirii modalităților de identificare și gestionare a riscului de credit cu impact direct asupra performanței instituției bancare, în cele ce urmează am analizat posibilitatea creării unui model scoring ce utilizează raportări financiare și prudențiale la nivelul întregului sistem bancar. Prin acest model scoring se are în vedere un alt tip de performanță și anume cel de stabilitate financiară și supraveghere prudențială.

¹² B.N.R. propune 0% coeficient de provizionare pentru debitorii persoane juridice cotați ca fiind standard (a se vedea Regulamentul 3 din 19/03/2009 al B.N.R., publicat în Monitorul Oficial, Partea I nr. 200 din 30/03/2009).

¹³ Regulamentul 3 din 19/03/2009 al B.N.R. propune coeficienți de provizionare de 20%, respectiv 50% pentru cele două clase, ceea ce înseamnă că probabilitățile de nerambursare implicite sunt chiar mai mari decât aceste valori.

În vederea aprecierii riscului de credit al unei bănci se utilizează un număr de indicatori obținuți din FINREP, COREP, Clasificarea Creditelor, Raportul de Lichiditate, ș.a..

În cele ce urmează am propus un model de scoring ce poate identifica și monitoriza evoluția băncilor în ceea ce privește riscul de credit. Indicatorii folosiți sunt cei comunicați prin intermediul raportărilor financiare, transmise de instituțiile bancare conform cerințelor Acordului de la Basel. Pentru această analiză au fost folosite raportările trimestriale a 28 instituții bancare, mai exact raportările trimestriale din cadrul unui an, rezultând astfel pentru fiecare instituție bancară un număr de trei scoruri, pentru fiecare trimestru.

Valoarea fiecărui indicator înregistrat de o bancă este punctată în funcție de valorile cele mai slabe și cele mai bune înregistrate în sistemul bancar. Astfel, cel mai slab indicator (notat cu R de la risc ridicat) va fi punctat cu 0 puncte, iar cel mai bun (notat cu S de la risc scăzut) cu 100 puncte. Valoarea indicatorului va fi obținută din aplicarea formulelor de mai jos în funcție de conținutul de risc al acestuia (a se vedea ANEXA 7):

$$(1) \text{ punctaj I} = (\text{Valoarea lui I} - \text{Valoarea lui R}) * 100 / (\text{Valoarea lui S} - \text{Valoarea lui R})$$

sau

$$(2) \text{ punctaj I} = (\text{Valoarea lui R} - \text{Valoarea lui I}) * 100 / (\text{Valoarea lui R} - \text{Valoarea lui S})$$

Punctajele obținute de fiecare indicator sunt totalizate obținându-se scorul final. În baza scorului final fiecare bancă este încadrată în una din cele 9 clase de risc, astfel:

- risc scăzut – clasa 1
- risc mediu scăzut – clasele 2a, 2b
- risc mediu – clasele 3a, 3b, 3c
- risc mediu ridicat – clasele 4a, 4b
- risc ridicat – clasa 5

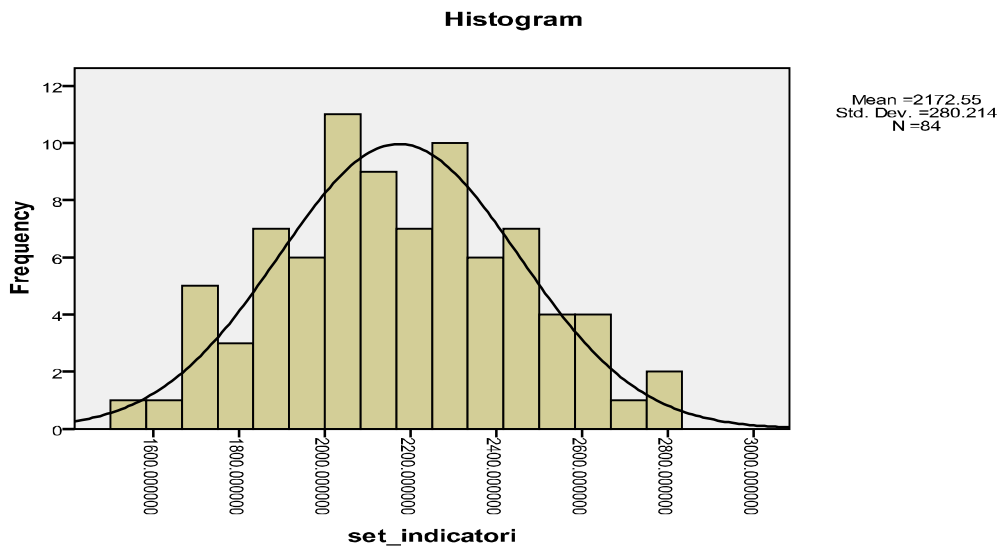
Punctajele de departajare a claselor sunt obținute din analiza statistică a distribuției normale a scorurilor obținute în cele trei trimestre.

Tabelul 5 Descriptive Statistics

	N	Mean	Std. Deviation	Minimum	Maximum	Percentiles		
						25th	50th (Median)	75th
set_indicatori	84	2.1725508 1E3	2.802142645 E2	1538.14560 0	2819.87057 0	1.961671 83E3	2.16508958E 3	2.351180 43E3

Sursa: prelucrări proprii

Graficul 2 Distribuția scorurilor

Sursa: prelucrări proprii

În acest sens pentru a ne da seama dacă distribuția scorurilor este una normală am folosit un test Kolmogorov – Smirnov, observând că p-value este mai mare decât 5% acceptându-se astfel că distribuția indicatorilor nu diferă semnificativ de cea normală.

Rezultatul acestor analize a scos în evidență faptul că de la începutul anului, în primele trei trimestre, a avut loc o detriorare semnificativă a riscului provenit din activitatea de creditare ceea ce a dus la creșterea provizionării și implicit a capitalurilor proprii (fie de Nivel 1 sau Nivel 2), cu o migrare a încadrărilor băncilor din punct de vedere a riscului de credit spre (M, MR).

Sinteza capitolului V

MANAGEMENTUL PERFORMANȚEI ȘI RISCULUI DIN PERSPECTIVA CERINȚELOR ADERĂRII LA ZONA EURO

Acest capitol se concentrează pe importanța managementului performanței și riscului în sectorul bancar din perspectiva creșterii siguranței operaționale a tranzacțiilor bancare, mai ales când dinamica capitalului, odată cu integrarea europeană a crescut, riscul tranzacțiilor fiind din ce în ce mai crescut.

Restructurarea infrastructurilor piețelor în perioada pre-aderării la Uniunea Europeană a avut ca scop asigurarea dezvoltării economiei prin creșterea siguranței și eficienței decontărilor interbancare, în vederea apropierii societății în care predomină plățile fără numerar, pentru a întări capacitatea Băncii Naționale a României de a implementa politica monetară și ținând cont de nevoia de a susține adecvat dezvoltarea pieței financiare naționale în condițiile îmbunătățirii administrării riscului sistemic s-a decis realizarea unui sistem de plăți sigur, eficient și automat care se asigure un serviciu de procesare a plăților în lei în timp real și cu finalitate în cursul zilei pentru toate instituțiile de credit care operează în România dar și pentru Trezoreria Statului și Banca Națională a României.

Prin demararea proiectului PHARE RO 0005.02 s-a realizat primul pas în direcția implementării în România a unui sistem electronic național de plăți alcătuit din 3 componente automate independente dar interconectate:

1. ReGIS - sistemul cu decontare pe bază brută în timp real
2. SENT - casa de compensare automată
3. SaFIR - sistem de depozitare și decontare a instrumentelor financiare.

O altă evoluție necesară, în vederea integrării în zona Euro, o constituie implementarea SEPA , prin care se urmărește extinderea procesului de integrare europeană și în

domeniul plăților de mică valoare în euro, prin crearea unei piețe unice la nivel european pentru instrumentele de plată în euro.

SEPA acoperă un spațiu geografic format din cele 27 de state membre ale Uniunii Europene plus Islanda, Liechtenstein, Norvegia și Elveția, reprezentând o zonă în care toate plățile denominate în moneda euro, inclusiv cele transfrontaliere, sunt tratate ca plăți naționale (fără actuala diferențiere între plățile naționale și cele transfrontaliere).

Prin implementarea SEPA se urmărește asigurarea unui nivel corespunzător de eficiență și concurență pe piață, care să stimuleze economii de scară și să asigure economiei europene un nivel înalt de competitivitate.

În scopul asigurării transparenței pe parcursul procesului de migrare a furnizorilor de infrastructuri de plată către noile standarde SEPA, Eurosistemul a publicat un set de criterii de compatibilitate, sub forma unor termeni de referință.

SEPA se realizează prin:

1. adoptarea unui singur set de instrumente de plată pentru plăți în euro (transfer credit, debitare directă și plăți prin card);
2. implementarea unor infrastructuri de procesare eficiente pentru plățile în euro (denumite generic mecanisme de compensare și decontare);
3. adoptarea unor standarde tehnice comune unice la nivelul zonei;
4. adoptarea unor practici comerciale comune.

În vederea integrării sistemului financiar-bancar din România au fost demarate acțiuni de adaptare a cadrului legal aplicabil domeniului plăților de la o abordare rigidă, specifică regimului trecut la una flexibilă și adecvată decontării obligațiilor de plată specifice diversității tranzacțiilor unei piețe libere.

Armonizarea cadrului legal național cu acquis-ul comunitar a necesitat elaborarea legislației primare vizându-se:

1. modificarea statutului Băncii Naționale a României;

2. modificarea normelor juridice aplicabile instituțiilor de credit;
3. transpunerea prevederilor directivei Parlamentului European și a Consiliului European nr. 97/5/EC privind transferurile credit transfrontaliere;
4. transpunerea prevederilor directivei Parlamentului European și a Consiliului European nr. 98/26/EC privind finalitatea decontării;
5. transpunerea prevederilor directivei Parlamentului European și a Consiliului European nr. 2002/47/EC privind unele contracte de garanție financiară.

Din punctual de vedere a băncilor, ar avea loc câteva schimbări în relația bancă – client, după cum urmează:

- introducerea monedei euro va reduce costurile pe care firmele românești le suportă ca urmare a schimburilor valutare. Aceste costuri, conform unor estimări făcute de BCE, constituie circa 1-2% din valoarea tranzacției;
- se va economisi timp prețios în activitatea de gestiune, dispărând necesitatea analizei riscului și a raportului cheltuieli-profit pentru fiecare tranzacție în parte, efectuată de către firmă;
- se simplifică evaluarea rezultatelor comerciale efectuate din punct de vedere al întreprinderii, nemaifiind necesar să se țină cont de volatilitatea monedei;
- accesul mult mai facil al exportatorilor pe piețele oricăreia dintre țările membre este un alt avantaj care ar putea fi fructificat după eliminarea barierelor monetare din cadrul Uniunii Europene. În acest caz se va reduce numărul de intermediari, astfel încât întreprinderile își vor mări veniturile ca urmare a exporturilor directe efectuate și care totodată vor deveni mai competitive din punct de vedere al prețurilor oferite; transparența prețurilor. Aceasta înseamnă că exprimarea tuturor prețurilor în euro va ajuta firmele românești să își aleagă furnizorii care să le asigure cele mai mici cheltuieli și să exporte produsele lor în acele țări unde pot obține veniturile cele mai mari.

5. Concluzii și propuneri

Încă odată situația economică prin care trec marea majoritate a țărilor lumii a scos în evidență faptul că este nevoie de instrumente de avertizare în ceea ce privește dezechilibrele macro-economice, atât la nivelul unei țări cât și la nivel regional, riscul de contagiune fiind mare.

Privitor la sistemele de avertizare, aceasta este una dintre componentele de bază ale cadrului de guvernare economică ce urmează a se implementa la nivelul Uniunii Economice și Monetare în cursul anului 2011. Propunerile legislative ale Comisiei Europene în această privință vizează introducerea unei proceduri de identificare a dezechilibrelor macroeconomice cu scopul de prevenție și corecție a acestora. În cadrul componentei preventive va exista cel mai probabil un mecanism de alertă, care va presupune monitorizarea unui set de indicatori în raport cu praguri de semnal stabilite ex-ante.

În virtutea dezvoltării unui cadru macro-prudențial și a promovării stabilității financiare se urmărește implementarea propunerilor Basel III privind cerințele de capital (capital tampon), care ar completa cadrul actual de monitorizare a îndatorării. Aceste instrumente de politică macro-prudențială urmează a fi stabilite în raport cu deviația raportului *Credit/PIB* de la evoluția pe termen lung („*credit gap*¹⁴”). Adicional indicatorului *Credit/PIB* este necesară și o analiză mai detaliată a nivelului creditării. Prin această măsură este urmărită asigurarea rezilienței sistemului financiar și protejarea economiei reale de riscurile sistemice asociate cu perioadele de creștere excesivă a creditului.

În contextul crizei financiare internaționale și ca urmare a cercetării efectuate, sistemul bancar românesc poate fi caracterizat printr-un nivel confortabil de solvabilitate și lichiditate, în condițiile observării unei deteriorări a calității activelor și ale înregistrării unui profit modest, ca urmare a stagnării activității de creditare. Cu toate acestea o serie

¹⁴ “Countercyclical capital buffer proposal” – Consultative document BIS, 2007.

de măsuri pentru îmbunătățirea identificării și monitORIZĂRII riscurilor au fost impuse de banca centrală:

- îmbunătățirea cadrului de administrare a riscurilor și stabilirea de praguri de la care riscurile sunt considerate semnificative;
- revizuirea politicilor privind administrarea riscului de lichiditate, îmbunătățirea strategiilor privind gestiunea crizelor de lichiditate; reanalizarea indicatorilor de lichiditate definiți în profilul de risc al băncii; încheierea de noi acorduri de finanțare alternative pentru asigurarea necesarului de lichiditate în condiții de criză;
- revizuirea politicii de creditare, stabilirea de limite de concentrare pe tipuri de facilități de credite, sistarea acordării de credite de consum negarantate, îmbunătățirea procesului de urmărire și realizare a reevaluării garanțiilor, elaborarea sau îmbunătățirea normelor privind vânzarea de creanțe, evaluări ale riscului de credit în baza unor scenarii alternative pentru condiții de criză, respectarea limitelor maxime admise pentru expunerile mari;
- îmbunătățirea instrumentelor de evaluare a expunerii la riscul operațional, completarea sistemului de indicatori de risc operațional;
- elaborarea, completarea și revizuirea normelor, politicilor și procedurilor interne privind auditul intern, cunoașterea clientelei, a fraudelor interne și externe;
- modificarea sistemelor informatice prin dezvoltarea și implementarea unor aplicații automate.

De asemenea pentru îmbunătățirea „sănătății”, a stabilității sistemului bancar este nevoie în continuare de reforme structurale atât la nivelul micro cât și la nivel macro. Astfel banca centrală a propus o serie de reforme în acest sens:

- supravegherea macroprudențială prin înființarea Comitetului European pentru Riscuri Sistemice (*European Systemic Risk Board – ESRB*);
- supravegherea microprudențială prin înființarea a trei autorități europene pentru supravegherea instituțiilor financiare individuale (*European Supervisory Authorities – ESA*) și formarea Sistemului European al Supraveghetorilor Financiarilor (*European System of Financial Supervisors – ESFS*).

În ceea ce privește *supravegherea macroprudențială*, Comitetul European pentru Riscuri Sistemice va avea drept obiectiv monitorizarea și evaluarea riscurilor care pot amenința sistemul financiar în ansamblul său. De asemenea, în caz de nevoie, acesta va emite către statele membre și autoritățile europene de supraveghere avertismente cu privire la riscurile sistemice susceptibile de a se acumula, precum și recomandări pentru gestionarea acestora. Din cadrul acestui comitet vor face parte președintele și vicepreședintele Băncii Centrale Europene, guvernatorii băncilor centrale naționale, conducătorii autorităților europene de supraveghere, un reprezentant al CE, precum și reprezentanți ai autorităților naționale de supraveghere.

După cum am analizat în cuprinsul lucrării acest mod de lucru privind avertizările în cazul unui risc sistemic se pot realiza ca urmare a găsirii unui sistem de raportare financiară unitar. Folosind datele din raportările FINREP și COREP am reușit să propunem un model de scoring pentru întreg sistemul bancar folosind sistemul de raportări comun la nivel European. Cele nouă clase de risc au fost identificate conform cerințelor acordului astfel încât în momentul raportărilor la nivel consolidate informațiile să fie unitare. Acest mod de clasificare vine în întâmpinarea necesității maturizării sistemului bancar din România ca urmare a integrării Europene dar și a realităților economico – financiare din țara noastră. Îmbunătățirea acestui demers este evidentă, acest lucru putându-se dezvolta prin introducerea unor factor perturbatori de nivel macro astfel încât să se poată urmări migrarea expunerilor dintr-o anumită clasă de risc către alta, acțiunile autorității centrale putând fi astfel pro-active.

În ceea ce privește *supravegherea microprudențială* la nivelul UE, aceasta va fi efectuată de cele trei noi autorități europene de supraveghere sectorială, respectiv o autoritate bancară europeană (*European Banking Authority – EBA*), o autoritate europeană în domeniul asigurărilor și pensiilor ocupaționale (*European Insurance and Occupational Pensions Authority – EIOPA*) și o autoritate europeană în domeniul valorilor mobiliare (*European Securities and Markets Authority – ESMA*). Noile autorități europene de supraveghere vor înlocui și prelua toate sarcinile actualelor comitete de nivel 3 (*Committee of European Banking Supervisors – CEBS, Committee of European*

Insurance and Occupational Pension Supervisors – CEIOPS și Committee of European Securities Regulators – CESR), dar vor avea și responsabilități suplimentare, prerogative bine definite și o autoritate mai mare. Cele trei autorități europene de supraveghere – EBA, EIOPA, și ESMA – vor forma împreună Sistemul European al Supraveghetorilor Financiară și vor contribui la armonizarea standardelor și reglementărilor la nivelul UE, obiectivul final fiind o „Carte de reguli comune” pentru autoritățile de supraveghere din UE. Principalele sarcini ale acestor autorități sunt: formarea unei culturi comune de supraveghere, asigurarea unor practici de supraveghere coerente, instituirea unor proceduri de supraveghere uniforme și consistente la nivelul colegiilor de supraveghere, elaborarea unui manual unic de proceduri și asigurarea unei interpretări unitare a acestora, emiterea de ghiduri privind aspecte practice ale supravegherii.

Deoarece creditarea reprezintă o pondere semnificativă în activitatea de creditare a unei bănci preocuparea pentru gestionarea acestei activități trebuie să fie susținută. Prin analiza portofoliului de credite al unei instituții bancare am scos în evidență faptul că evoluția calității unui portofoliu de credite reprezintă un risc major în ceea ce privește performanța financiară a unei bănci și implicit a unui sistem bancar. De aceea am arătat că este necesară o analiză personalizată a fiecărui portofoliu de credite după ce mai întâi au fost identificate particularitățile acestuia. În final a reieșit faptul că apartenența la un sector de activitate, pe lângă rezultatele financiare, reprezintă la un moment dat o necesitate de provizionare suplimentară cu impact direct asupra profitului băncii.

Ca o concluzie a celor de mai sus putem spune că este suficient de clar că definirea stabilității financiare nu se poate face cu ajutorul unui indicator sau un instrument matematic/econometric, ci aceasta presupune un analiza unui set de indicatori pe un orizont de timp rezonabil, ținând totdeauna cont de contextul economic în care entitățile își desfășoară activitatea. Astfel putem spune că stabilitatea financiară trebuie definită nu ca atingerea unor praguri de siguranță ci mai degrabă ca depășirea unor praguri critice, generatoare de riscuri sistemice.

Ca linii viitoare de dezvoltare propun:

- folosirea rezultatelor cercetării la elaborarea modelului de scoring aplicat firmelor new entry în sensul creșterii aversității în ceea ce privește creditarea acestora, ca urmare a expunerii pe acest segment de activitate;
- referitor la modelul macroprudențial propus, urmărirea în timp a distribuției indicatorului composit poate oferi o imagine mai detaliată asupra stabilității sistemului bancar;
- introducerea mai multor variabile macro care exprimă starea agregată a economiei la diferite momente de timp și care evident au influență asupra probabilității de default idiosincratice;
- dezvoltarea cadrului macro-prudențial și a promovării stabilității financiare urmărind implementarea propunerilor Basel III privind cerințele de capital (capital tampon);
- instrumente de politică macro-prudențială să urmărească a fi stabilite în raport cu deviația raportului *Credit/PIB* de la evoluția pe termen lung („*credit gap*¹⁵”);
- analiza oportunității folosirii unei „provizionări dinamice”.

¹⁵ “Countercyclical capital buffer proposal” – Consultative document BIS, 2007.

7. Referințe bibliografice selective

CĂRȚI

1. Artigas C.T. (2004), *A review of Credit Registers and their use for Basel II*, Financial Stability Institute
2. Basno, C., Dardac N., C. Floricel (1999), *Monedă, Credit, Bănci*, EDP, București, pag. 335
3. Bătrâncea Ioan, Maria; Bătrâncea, Larissa-Margareta, Anca Nichita (2010), *Analiză financiară în bănci*, Editura Risoprint, Cluj Napoca
4. Bătrâncea, Maria; Bătrâncea, Larissa-Margareta (2006), *Standing financiar-bancar*, Editura Risoprint, Cluj-Napoca
5. Beju, Daniela (2005), *Mecanisme monetare și instituții bancare*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca
6. Bernard Marr, (2006), *Strategic Performance Management. Leveraging and measuring your intangible value drivers.*, Elsevier, U.K.
7. Bichi C., Dumitru I., Moinescu B., (2003), *Reglementare si supraveghere bancara*, Editura ASE, București.
8. Bonin, J.P., Mizsei, K., Sze'kely, I., Wachtel, P., (1998), *Banking in transition economies: Developing market oriented banking sectors in eastern Europe*, Edward Elgar Publishing Limited, Cheltenham, UK.
9. Capelle-Blancard, G., și T. Chauveau (2002), *L'efficacite technique peut-elle contribue a l'evaluation du risque d'insolvabilite?*, Fondation Banque de France, Paris
10. Caraiani Chiratana, Dumitrana Mihaela, (2008), *Contabilitatea de gestiune și Control de gestiune*, Editura Universitară, București
11. Căpraru, Bogdan (2010), *Activitatea bancară – sisteme, operațiuni și practice*, Editura C.H. Beck, Iași.
12. Căpraru, Bogdan, (2009), *Banca Centrală și mediul economic – repere teoretice, evoluții și analize*, Ed. Universității "Al. I. Cuza", Iași
13. Chirișescu, Costin C., Emilian M. Dobrescu, (1998), *Băncile – Mică Enciclopedi*, Editura Expert, București.
14. Coman, Florin (2000), *Activitatea bancară, profit și performanță*, Luminalex, București
15. Cosea, M. și Nastovici, L. (1997), *Evaluarea riscurilor. Metode și tehnici de analiză la nivel micro și macro economic*, Editura Lux Libris, Brașov
16. Dardac, N. și Moinescu B (2006), *Evaluarea cantitativă a riscului de credit din perspectiva Basel II*, Revista Economie teoretică și aplicată
17. David Romer, (2004), *Advanced Macroeconomics*, California, Berkeley
18. Dennis G. Uyemura, Donald R. Deventra, (1993), *Financial Risk Management in Banking*, publicată în SUA și Anglia.
19. Didier Noye, (2002), *Manager les performances*, Ed. Insep Consulting, Paris
20. Dimitris N. Chorafas (2007), *Stress Testing for Risk Control under Basel II*, Elsevier Ltd., Oxford, USA, pag.21-40

21. Dimitris N. Chorafas, (2004), *Economic Capital Allocation with Basel II. Cost and Benefit Analysis*, Butterworth-Heinemann, London.
22. Duffie, Darrell & Kenneth J. Singleton (2003), *Credit Risk: Pricing, Measurement, and Management*, Princeton University Press, Princeton.
23. Greenbaum, S.I., Thakor, A.V. (1995), *Contemporary Financial Intermediation*, Dryden Press, Fort Worth.
24. Hans Visser, (2000), *A Guide to International Monetary Economics*, University Press, Cambridge
25. Hasan, I. H., William C. (2003), *Research in Banking and Finance*, Elsevier Science Ltd., Kidlington, Oxford
26. Hennie van Greuning, Sonja Brajovic Bratanovic, (2003), *Analyzing and Managing banking risk*, The World Bank, pag. 134-135
27. Ilie Mihai (2003), *Tehnica și managementul operațiunilor bancare*, Editura Expert, București, pag. 478
28. Ionescu, Lucian(1996) *Băncile și operațiunile bancare*, Editura Economică, București, pag.13
29. Isărescu, Mugur (2002), Reforma bancară din România 1990 – 2002, *Primul deceniu al reformei bancare din România*, vol. I, Simpozionul de istorie și civilizație bancară “Cristian Popișteanu”, București, p.23 – 85.
30. Jianu, J. (2007), *Evaluarea, prezentarea și analiza performanței întreprinderii. O abordare din prisma Standardelor Internaționale de Raportare Financiară*, Editura CECCAR.
31. Kaminsky, Graciela L., (2000), *Currency and Banking Crises: The Early Warning of Distress*, George Washington University
32. Lobe, F. (1997), *Banques et marchés du credit*, Ed. PUF, Paris.
33. Makin A. J, (2000), *Global Finance and the Macroeconomy*, Palgrave, New York
34. Mătiș Eugenia A., (2009), *Managementul performanței și riscului în băncile comerciale din România*, Editura Casei Cărții de știință, Cluj Napoca
35. Nelson C. Mark, (2001), *International Macroeconomics and Finance*, Blackwell Publishers, Oxford
36. Nițu, Ion (2002), *Principii ale profitabilității bancare*, Editura Expert, București, pag 17
37. Olivier Pastre, Esther Jeffers, Hans Blommestein and Gael de Pontbriand, (2007), *The new banking economic*, MPG Books Ltd., Great Britain, pag. 67-70.
38. Oprețescu, Marin (2006), *Managementul Riscurilor și performanțelor bancare*, Editura Universitaria Craiova
39. P. Halpern, F.F. Weston, E.F. Brigham, (1994), *Canadian Managerial Finance*, Harcourt Brace & Company, Canada, pag.934
40. Păunescu Cristian, Mihaela Tone, Nadia Manea, (2009) *Istoria Băncii Naționale a României în date*, Vol.2, Ed. Oscar Print, București
41. Popescu, Gheorghe (2002), *Evoluția gândirii economice*, Ed. Gheorghe Barițiu, Cluj-Napoca
42. Predescu, Iuliana (2005), *Activitatea bancară între performanță și risc*, Editura Expert, București, pag.73-80
43. R. A. Johnson, D. W. Wichern, (2002), *Applied Multivariate Statistical Analysis*, Prentice-Hall

44. Rotaru, Constantin (2000), *Sistemul bancar românesc și integrarea europeană*, Editura Expert, București
45. Servigny, Arnaud și Olivier (2004), *Ghidul de măsurare și de gestionare a riscului de credit*, Standard & Poor's, McGraw-Hill.
46. Thomas, L.C. și D. B. Edelman, J. N. Cook, (2002), *Credit Scoring and Its Applications*, SIAM
47. Tone, Mihaela și Păunescu, Cristian (2006), *Istoria Băncii Naționale a României în date*, Vol.1, Ed. Oscar Print, București
48. Trencă I Ioan, (2003), *Metode și tehnici bancare*, Casa Cărții de Știință, Cluj - Napoca
49. Trencă I Ioan, (2005) *Fundamente ale Managementului Financiar*, Casa Cărții de Știință, Cluj – Napoca
50. Van den Berg, G. (2000), *Duration Models: Specification, Identification, and Multiple Durations*, Free University Amsterdam, Department of Economics, Amsterdam
51. Verboncu, I. și Michael Zalman, (2006), *Management și performanță*, Ed. Universitară, București

ARTICOLE

1. Allan, Linda (2005), Credit Risk Modelling of Middle Markets, Wharton, *Working papers*, fic.wharton.upenn.edu/fic/allenpaper.pdf
2. Balogh Peter, **Bolocan Mihail-Dragoș**, Simona Mutu (2010), *Central Banks' Responsibility in Monetary Policy Communication*, Globalization and Higher Education in Economics and Business Administration, Iași.
3. Banque de France Rating” – Companies Department – 2005
4. Basel Committee on Banking Supervision (2006), International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards, <http://www.bis.org/publ/bcbs128.pdf>
5. Basel Committee on Banking Supervision (1999), Credit Risk Modelling: Current Practices and applications, www.bis.org/publ/bcbs49.pdf
6. Berger, A., DeYoung, R., (1997), Problem loans and cost efficiency in commercial banks, *J. Banking Finance* 21, 849–870.
7. Berger, AN., Mester, L., (1997), Inside the black box: What explains differences in the efficiencies of financial institutions, *Journal of Banking and Finance* no. 21, 895–947.
8. Blum, J.M. (2007), Why Basel II may need a leverage ratio restriction, *Journal of Banking and Finance*, no.32: 1699 – 1707
9. **Bolocan Mihail-Dragoș** (2007), *Basel II benefits and challenges in romanian banks*, The Proceedings of the international conference Competitiveness and European Integration, Cluj Napoca.
10. **Bolocan Mihail-Dragoș** (2010), *Monitoring credit risk exposure – Possible Recommendations*, Financial Trends in the Global Economy, Cluj Napoca
11. **Bolocan Mihail-Dragoș** (2010), *Possibilities of improving the methods and techniques used in the surveillance of credit risk management*, The international conference, European Integration – New Challenges, Oradea.

12. **Bolocan Mihail-Dragoș**, Peter Balogh (2010), *Mutations in the Romanian banking system in the context of globalization and european integration*, Globalization and Higher Education in Economics and Business Administration, Iași
13. Buch, C.M., (1997), Opening up for foreign banks – why central and eastern Europe can benefit, *Economics of Transition no. 5 (2)*, 339–366
14. Carling, K., Jacobson, T., Linde, J., Roszbach, K., (2007), Corporate credit risk modeling and the macroeconomy, *Journal of Banking and Finance*, no. 31: 845-868
15. Carling, K., Jacobson, T., Linde, J., Roszbach, K., (2007), Corporate credit risk modeling and the macroeconomy, *Journal of Banking and Finance*, no. 31: 845-868
16. Carling, Kenneth; Jacobson, Tor; Linde, Jesper; Roszbach, Kasper (2002), Capital Charges under Basel II: Corporate Credit Risk Modelling and the Macro Economy, *Sveriges Riskbank Working Paper*, Series, No. 142
17. Coccorese Paolo (2004), Banking competition and macroeconomic conditions: a disaggregate analysis, *Journal of International Financial Market. Institutions & Money, No.14*, p. 203-219
18. Dardac, N și Moinescu, B (2006), Probleme privind operaționalizarea Acordului BASEL II la nivelul sistemului bancar din România, *Revista Analiză și prospectivă economică*, București
19. Desario, V., (1995), Concentration in the banking sector, in Banca d'Italia. *Bollettino Economico 25*, Rome, pp.121-123
20. Drakos, K., (2003), Assessing the success of reform in transition banking 10 years later: An interest margins analysis, *Journal of Policy Modeling no.25*, 309–317.
21. Dwyer, D., Stein, R.M. (2006), Inferring the default rate in a population by comparing two incomplete default databases, *Journal of Banking and Finance*, no. 30: 797–810.
22. Dwyer, D., Stein, R.M. (2006), Inferring the default rate in a population by comparing two incomplete default databases, *Journal of Banking and Finance*, no. 30: 797–810.
23. Finger, C. (2001), The one-factor CreditMetrics model in the new Basel Capital Accord, *RiskMetrics Journal*, Vol. 2, No. 1., 9-18
24. Georgescu, F (2005), Stadiul pregătirii pentru aplicarea reglementarilor BASEL II in sistemul bancar românesc, www.bnro.ro
25. Hasan, I., Marton, K., (2003), Development and efficiency of the banking sector in a transitional economy: Hungarian experience, *Journal of Banking and Finance no. 27*, 2249–2271.
26. [http://www.basel-ii-risk.com/Basel-II/Basel-II-Glossary/Basel-Probability-of-Default-\(PD\).htm](http://www.basel-ii-risk.com/Basel-II/Basel-II-Glossary/Basel-Probability-of-Default-(PD).htm)
27. [http://www.basel-ii-risk.com/Basel-II/Basel-II-Glossary/Basel-Probability-of-Default-\(PD\).htm](http://www.basel-ii-risk.com/Basel-II/Basel-II-Glossary/Basel-Probability-of-Default-(PD).htm)
28. Jemric, I., Vujcic, B., (2002), Efficiency of banks in Croatia: A DEA approach. *Comparative Economic Studies no. 44*, 169–193.
29. Jianu Iulia (2006), Performanța – o noțiune care se caută pentru a se regăsi. Ambiguitate și claritate”, *Revista Contabilitatea, expertiza și auditul afacerilor*, nr.5 , București

30. Krainer, J. și J. A. Lopez (2001), Incorporating equity market information into supervisory monitoring models, *Working paper in applied economic theory, Federal Reserve Bank of San Francisco*
31. Lydian Medena, Ruud H.Koning, Robert Lensink, (2009), A practical approach to validating a PD model, *Journal of Banking & Finance*, no.33: 701-708.
32. Marinescu, I.(2004), În căutarea noțiunii de performanță, în revista *Contabilitate și informatică de gestiune*, nr. 2/ 2004, p.44
33. Mironiuc , M. (2009), Analiza financiară versus analiza extra-financiară în măsurarea performanțelor întreprinderii durabile, *Supliment of Theoretical and Applied Economics Revue*, Bucharest
34. Nikiel, E.M., Opiela, T.P., (2002), Customer type and bank efficiency in poland implications for emerging market banking, *Contemporary Economic Policy no. 20* (3), 255–271.
35. Podpiera, A., Podpiera, J., (2005), Deteriorating cost efficiency in commercial banks signals an increasing risk of failure, *Working Paper No. 6*, Czech National Bank.
36. Rossi, S., Schwaiger, M., Winkler, G., (2005) Managerial behaviour and cost/profit efficiency in the Banking Sectors of Central and Eastern European Countries, *Working Paper no. 96*, Austrian National Bank.
37. Rossi, S., Schwaiger, M., Winkler, G., (2005), Managerial behavior and cost/profit efficiency in the banking sectors of Central and Eastern European countries, *Working Paper no. 96*, Oesterreichische
38. Soós, János (2006): Enlargement of EMU: considerations on the convergence criteria in the New Member States, *International Conference Cesme*, Turkey, June.
39. Trenca, Ioan, **Bolocan Mihail-Dragoș** (2010), *Considerations regarding credit portfolio risk management of the banking institution*, *Revista „Finanțe. Provocările viitorului”*, Anul IX, nr.1/2010 pp.84-90, Editura Universitară Craiova (ISSN 1583 - 3712), JEL, RePEc (G21).
40. Vazza, Diane & Devi Aurora, (2006), Global Corporate Default Study And Rating Transitions, Table 9., pp. 14-15 (of 51 pp.), Standard & Poor's credit ratings, research, and risk analysis, www.ratingsdirect.com.
41. Wagner, Jaroslav. (2009), Measuring Performance – Conceptual Framework Questions, *European Research Studies Journal*, Volume XII, Issue 3
42. Williams, J., (2004), Determining management behaviour in European banking, *J. Banking Finance* 28, 2427–2460.